

**INTEGRATSIYA TUSHUNCHASINING PEDAGOGIK TALQINI: NAZARIY VA
METODOLOGIK YONDASHUVLAR**

Dominjonov Komoliddin Faxriddin o‘g‘li

Namangan davlat pedagogika instituti

“Art pedagogika” kafedrası o‘qituvchisi

komoldindominjonov1994@gmail.com

Telefon: +998940581294

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21196119>

Annotatsiya. Mazkur maqolada “integratsiya” tushunchasining pedagogik talqini, uning ilmiy-nazariy asoslari hamda zamonaviy ta’lim jarayonidagi o‘rni tahlil qilinadi. Integratsiya ta’lim tizimida fanlararo aloqadorlikni ta’minlovchi, o‘quvchilarda yaxlit bilimlar tizimini shakllantiruvchi didaktik yondashuv sifatida yoritiladi. Shuningdek, integrativ ta’limning kompetensiyaviy yondashuv bilan uyg‘unligi, ijodiy fikrlashni rivojlantirishdagi ahamiyati va pedagogik samaradorligi ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: integratsiya, pedagogik integratsiya, fanlararo aloqadorlik, didaktika, kompetensiyaviy yondashuv, ijodiy tafakkur, ta’lim texnologiyalari.

**ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ПОНЯТИЯ ИНТЕГРАЦИИ:
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ**

Доминжонов Комолиддин Фахриддин угли

Наманганский государственный педагогический институт

Преподаватель кафедры арт-педагогики

komoldindominjonov1994@gmail.com

Аннотация. В статье рассматривается педагогическая интерпретация понятия «интеграция», её теоретические основы и роль в современном образовательном процессе. Интеграция анализируется как дидактический подход, обеспечивающий межпредметные связи и формирование целостной системы знаний у учащихся. Также раскрывается её значение в развитии творческого мышления и компетентностного подхода.

Ключевые слова: интеграция, педагогическая интеграция, межпредметные связи, дидактика, компетентностный подход, творческое мышление.

**PEDAGOGICAL INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF INTEGRATION:
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES**

Komoliddin Faxriddin ogli Dominjonov

Namangan State Pedagogical Institute

Lecturer of the Department of Art Pedagogy

komoldindominjonov1994@gmail.com

Abstract. This article analyzes the pedagogical interpretation of the concept of “integration”, its theoretical foundations, and its role in the modern educational process. Integration is described as a didactic approach that ensures interdisciplinary connections within the education system and forms a holistic system of knowledge in learners. In addition, the study reveals the coherence of integrative education with the competency-based

approach, its significance in developing creative thinking, and its overall pedagogical effectiveness.

Keywords: integration, pedagogical integration, interdisciplinary relations, didactics, competency-based approach, creative thinking, educational technologies.

KIRISH: Zamonaviy ta’lim tizimi global ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar, raqamli texnologiyalarning tezkor rivojlanishi hamda bilimlar hajmining keskin ortishi bilan bevosita bog’liq holda transformatsiyaga uchramoqda. Bunday sharoitda ta’limning asosiy maqsadi faqat ma’lumot uzatish emas, balki o’quvchilarda tizimli fikrlash, ijodiy yondashuv, mustaqil qaror qabul qilish va kompetensiyaviy rivojlanishni ta’minlashdan iborat bo’lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, ta’lim jarayonida bilimlarni alohida fanlar doirasida emas, balki o’zaro bog’liq va yaxlit tizim sifatida o’rgatish zarurati tobora kuchaymoqda.

Ushbu ilmiy-pedagogik ehtiyoj zahirida “integratsiya” tushunchasi asosiy metodologik kategoriya sifatida maydonga chiqadi. Integratsiya ta’lim jarayonida turli fanlar o’rtasidagi mazmuniy va metodik bog’liqlikni ta’minlash, o’quvchilarda bilimlarni fragmentar emas, balki yaxlit tizim sifatida idrok etish ko’nikmasini shakllantirishga xizmat qiluvchi didaktik yondashuv hisoblanadi. Bu jarayon orqali o’quvchi real hayotdagi hodisa va jarayonlarni bir butun tizim sifatida angelaydi hamda bilimlarni amaliy faoliyatda qo’llash imkoniyatiga ega bo’ladi. Integratsiyaning pedagogik ahamiyati shundaki, u o’quv jarayonida fanlararo aloqadorlikni kuchaytiradi, turli o’quv fanlarida o’rganiladigan bilimlarni o’zaro uyg’unlashtiradi va natijada o’quvchilarda tizimli ilmiy dunyoqarashni shakllantiradi. Masalan, tasviriy san’at, tarix, adabiyot va texnologiya fanlari o’zaro integratsiyalashganda o’quvchi nafaqat nazariy bilimlarni, balki ularning amaliy va madaniy mazmunini ham chuqurroq angelaydi. Bu esa ta’lim jarayonini yanada mazmunli va samarali qiladi.

Bugungi kunda kompetensiyaviy ta’lim modeli ham aynan integrativ yondashuvga asoslanib rivojlanmoqda. Chunki kompetensiya faqat bilimlar yig’indisini emas, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo’llay olish qobiliyatini ham o’z ichiga oladi. Integratsiya esa aynan shu maqsadga xizmat qilib, o’quvchilarda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog’lash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va ijodiy yechim topish ko’nikmalarini shakllantiradi.

Muammoning dolzarbligi shundaki, amaldagi ta’lim tizimida ko’plab hollarda fanlar an’anaviy tarzda alohida-alohida o’qitiladi. Bunday yondashuv o’quvchilarda bilimlarning parchalangan holda shakllanishiga olib keladi, ya’ni ular turli fanlardan olgan ma’lumotlarni bir-biri bilan bog’lay olmaydi. Natijada o’quvchida yaxlit ilmiy tasavvur emas, balki fragmentar, tizimsiz bilimlar majmui shakllanadi. Bu esa o’z navbatida ijodiy fikrlash, tahliliy yondashuv va muammolarni kompleks hal qilish qobiliyatining rivojlanishini cheklaydi.

Shu sababli integratsiya tushunchasining pedagogik mohiyatini chuqur ilmiy asosda o’rganish, uning didaktik imkoniyatlarini aniqlash hamda ta’lim jarayoniga samarali joriy etish bugungi kun pedagogika fanining muhim ilmiy-amaliy vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, integrativ yondashuvni kompetensiyaviy ta’lim modeli bilan uyg’unlashtirish zamonaviy ta’lim sifatini oshirishda strategik ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqola aynan shu dolzarb muammoni hal etishga qaratilgan bo’lib, unda integratsiya tushunchasining pedagogik talqini, uning nazariy asoslari hamda ta’lim jarayonidagi funksional imkoniyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM. Integratsiya pedagogika fanining muhim kategoriyalaridan biri bo’lib, u ta’lim jarayonida bilimlar, ko’nikmalar va kompetensiyalarni o’zaro bog’liq holda shakllantirishga xizmat qiladi. “Integratsiya” atamasi lotincha integratio so’zidan olingan bo’lib, “bir butun qilish”, “to’ldirish”, “yaxlitlash” ma’nolarini anglatadi. Pedagogik talqinda esa integratsiya ta’lim mazmunining turli tarkibiy qismlarini yagona tizimga birlashtirish, fanlararo aloqadorlikni ta’minlash hamda o’quvchilarda yaxlit ilmiy dunyoqarashni shakllantirish jarayonini ifodalaydi.

Zamonaviy ta’lim sharoitida fanlarning tobora differentsiallasuvi natijasida bilimlar hajmi kengayib bormoqda. Biroq bilimlarning haddan tashqari bo’linib ketishi o’quvchilarda ularni yaxlit holda anglash imkoniyatini cheklaydi. Shu sababli integrativ yondashuv ta’lim mazmunini tizimlashtirish, fanlararo bog’liqlikni kuchaytirish va o’quvchilarning kompleks fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishning muhim omili sifatida qaralmoqda.

Pedagogik integratsiyaning nazariy asoslari didaktika, psixologiya va pedagogika fanlari bilan uzviy bog’liqdir. L.S. Vygotskiyning madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasida bilimlarni o’zaro bog’liq holda o’zlashtirish o’quvchilarning intellektual rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatishi ta’kidlanadi. A.N. Leontyevning faoliyat nazariyasiga ko’ra esa, ta’lim jarayonida o’quvchining faol ishtiroki va turli bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo’llashi uning shaxs sifatida rivojlanishini ta’minlaydi. Mazkur nazariyalar integratsiyaning pedagogik mohiyatini tushunishda muhim metodologik asos bo’lib xizmat qiladi.

Fanlararo integratsiya pedagogik integratsiyaning eng muhim ko’rinishlaridan biridir. Ushbu yondashuvda bir necha fanlarga oid bilimlar o’zaro bog’langan holda o’qitiladi. Masalan, tarix va adabiyot, tasviriy san’at va texnologiya, biologiya va ekologiya fanlarini integratsiyalashgan holda o’rganish o’quvchilarda voqea va hodisalarni har tomonlama tahlil qilish ko’nikmasini shakllantiradi. Natijada bilimlar alohida faktlar yig’indisi sifatida emas, balki yagona ilmiy tizim sifatida o’zlashtiriladi. Integratsiyaning muhim jihatlaridan biri kompetensiyaviy yondashuv bilan uzviy bog’liqligidir. Kompetensiyaga asoslangan ta’lim modeli o’quvchining nafaqat bilimga ega bo’lishini, balki uni amaliy faoliyatda qo’llay olishini ham nazarda tutadi. Integrativ ta’lim esa turli fanlardan olingan bilimlarni real hayotiy vaziyatlarda qo’llash imkonini yaratadi. Bu holat o’quvchilarda muammolarni kompleks hal etish, tanqidiy va ijodiy fikrlash hamda mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyalarining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, integrativ ta’lim o’quvchilarning o’quv motivatsiyasini oshiradi, bilimlarni mustahkam o’zlashtirishga yordam beradi va ta’lim samaradorligini ta’minlaydi. Ayniqsa, loyiha asosida o’qitish, muammoli ta’lim, STEAM texnologiyalari va interfaol metodlar integratsiyaning amaliy ko’rinishlari sifatida muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodlar o’quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog’lab, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantiradi.

Shuningdek, pedagogik integratsiya o’qituvchidan yuqori metodik tayyorgarlikni talab qiladi. Integratsiyalashgan darslarni tashkil etish uchun pedagog turli fanlar mazmunini chuqur bilishi, ularning o’zaro bog’liqligini aniqlay olishi hamda mos metod va texnologiyalarni tanlay bilishi zarur. Shu bois integrativ ta’limni samarali joriy etish o’qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish bilan chambarchas bog’liqdir. Umuman olganda, integratsiya zamonaviy ta’limning metodologik asosi sifatida o’quvchilarda tizimli bilimlar, ijodiy tafakkur va amaliy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Uning ta’lim jarayoniga keng tatbiq etilishi ta’lim sifatini oshirish, shaxsning

har tomonlama rivojlanishini ta’minlash va zamonaviy jamiyat talablariga mos raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, integratsiya zamonaviy pedagogikaning muhim ilmiy-nazariy va metodologik kategoriyalaridan biri bo’lib, ta’lim jarayonida bilimlarning yaxlit tizim sifatida o’zlashtirilishini ta’minlaydi. Tadqiqot davomida integratsiyaning pedagogik mohiyati, nazariy asoslari va ta’lim jarayonidagi funksional imkoniyatlari tahlil qilinib, uning o’quvchilarda tizimli fikrlash, ijodiy yondashuv hamda kompetensiyalarni rivojlantirishdagi ahamiyati asoslab berildi. Tahlil natijalari shuni ko’rsatdiki, integrativ yondashuv fanlararo aloqadorlikni kuchaytirish orqali o’quvchilarning bilimlarni yaxlit holda idrok etishiga xizmat qiladi. Natijada o’quvchilarda tahliliy fikrlash, muammolarni kompleks hal etish, mustaqil qaror qabul qilish va bilimlarni amaliy faoliyatda qo’llash ko’nikmalari shakllanadi. Bu esa kompetensiyaviy ta’lim modelining samarali amalga oshirilishiga zamin yaratadi.

Shuningdek, integratsiya ta’lim mazmunini takomillashtirish, o’quv jarayonining samaradorligini oshirish hamda o’quvchilarning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirishning muhim omili ekanligi aniqlandi. Integrativ ta’lim texnologiyalaridan foydalanish o’quvchilarning o’quv motivatsiyasini kuchaytirib, nazariy bilimlarni real hayotiy vaziyatlar bilan bog’lash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, ta’lim amaliyotida fanlararo integratsiyani keng joriy etish, integratsiyalashgan o’quv dasturlari va metodik ta’minotni takomillashtirish, shuningdek, pedagoglarning integrativ faoliyatga oid kasbiy kompetentligini rivojlantirish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi. Mazkur yondashuv ta’lim sifatini oshirish, raqobatbardosh va ijodkor shaxslarni tarbiyalash hamda zamonaviy ta’limning strategik maqsadlariga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Vygotsky L.S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. — Harvard University Press, 1978.
2. Leontyev A.N. *Activity, Consciousness, and Personality*. — Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1978.
3. Dewey J. *Experience and Education*. — New York: Macmillan, 1938.
4. Piaget J. *The Psychology of Intelligence*. — London: Routledge, 1950.
5. Bruner J.S. *The Process of Education*. — Cambridge: Harvard University Press, 1960.
6. Tolipov O., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. — Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2017.
7. Yusupov O. *Tasviriy san’at o’qitish metodikasi*. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.
8. Nazarov Q. *Falsafa va san’at*. — Toshkent: O’zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2011.
9. Hasanov S. *Xalq amaliy san’ati va estetik tarbiya*. — Toshkent: O’qituvchi, 1998.
10. Asqarov A. *O’zbekiston tarixi: arxeologiya manbalari*. — Toshkent: Fan, 2009.